

Dødshjelp

Ole Martin Moen, Aksel Braanen Sterri
Aktiv dødshjelp: etikk ved livets slutt
Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2019
130 s.
ISBN 9788202594848

Morten Andreas Horn, Daniel Joachim Heggheim Kleiven,
Morten Magelssen, red.
Dødshjelp i Norden? Etikk, klinikk og politikk
Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2020
316 s.
ISBN 9788202677640

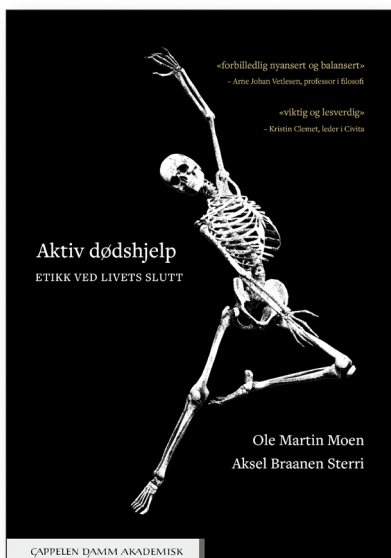
Gratis tilgjengelig: [Dødshjelp i Norden? Etikk, klinikk og politikk av Morten Andreas Horn \(Heftet\) | Cappelen Damm Undervisning](#)

Michael 2021; 18: 493–6.

I 2008 anmeldte Peter F. Hjort (1924–2011) en bok om eutanasi i *Tidsskrift for Den norske legeförening*. Han avsluttet slik: «Derfor slutter jeg med et berømt sitat av Oliver Cromwell (1599–1658): 'I beseech you, in the bowels of Christ, think it possible you may be mistaken.'» (1). Gjennom lesningen ble han usikker på sitt syn på spørsmålet om dødshjelp; kanskje han til og med skiftet syn.

Dette er det lett å kjenne seg igjen i. Enkelte spørsmål er så sammensatte og kompliserte at det er vanskelig – det føles umulig – å ta stilling til. Og jo mer man erfarer, desto vanskeligere blir det. Spørsmålet om aktiv dødshjelp er et slikt spørsmål.

Da kan man gå til bøkene for å skaffe seg en oversikt over argumentene. Og et godt valg er de to denne anmeldelsen gjelder. Noen av våre dyktigste fagfolk innen moralfilosofi, etikk og medisin har drøftet spørsmålet i stor bredde og dybde i *Aktiv dødshjelp. Etikk ved livets slutt* og *Dødshjelp i Norden?*

Etikk, klinikk og politikk. Den første er skrevet av de to filosofene Ole Martin Moen & Aksel Braanen Sterri, mens den andre er redigert av Morten Horn, Daniel J.H. Kleiven & Morten Magelssen, og inneholder 15 kapitler skrevet av ulike fagfolk, de fleste med tilknytning til helsevesenet.

Etikk ved livets slutt

Jeg leste Moens & Sterris bok først, og ble imponert over den klare argumentasjonen og viljen til å drøfte alle vesentlige argumenter som taler mot deres eget syn. De tar klar stilling *for* muligheten til å få hjelp til å dø, under bestemte og strenge, betingelser. Samtlige forfattere i den andre boka tar stilling *mot* legalisering av dødshjelp, så sammen med Moen & Sterri blir det både stimulerende lesning og enda mer komplekst.

Som forberedelse til å skrive denne anmeldelsen hørte jeg en podkast-samtale mellom Ole Martin Moen og Jan Grue, sistnevnte har skrevet et av kapitlene i *Dødshjelp i Norden?* Samtalen var et forsøk på å avrunde brevvekslingen de to har hatt om aktiv dødshjelp i *Morgenbladet*. Trolig ble det ikke den avrundingen man var ute etter; de var stadig uenige og snakket stadig forbi hverandre (dog i høflige former).

At Moen og Grue sto, og står, på hver sin side i debatten er ikke det mest interessante, derimot deres helt ulike måte å nærme seg spørsmålet på. Moen argumenterer typisk filosofisk, med følgeriktige slutninger og prinsipiell tenkning. Grue sier at han ikke går med på tanke-eksperimentet som metode, det dekker ingen virkelige situasjoner, og er dermed ikke nyttige

(nok) når det kommer til praksis. Og i forlengelsen av dette legger han vekt på hvordan språk og forestillinger former vår oppfatning av verden. Dette er bare to av flere tema, men for meg er de blant de mest interessante. Da jeg var ferdig med Moen & Sterri tenkte jeg at argumentasjonen var svært sterk, men samtidig satt jeg med en følelse av at noe manglet. Kan man ta stilling til spørsmålet om et samfunn skal legalisere dødshjelp bare ved rasjonell tenkning alene?

Den danske legen Ole Hartling skriver i et av kapitlene i *Dødshjelp i Norden?* om hjernens og hjertets bølgelengde, to bølgelengder som krever ulike språk. Det meste av det vi mennesker opplever kan (be-)skrives i det ene eller andre språket. Morgendugg forflates hvis man beskriver det som H₂O iblandet litt NaCl, mens man med fordel kan beskrive dugg i et kjemisk eksperiment med hjernespråket. «Hvis ikke mennesket hadde begge sprog», skriver Hartling, «ville vi ikke kunne forstå poesi eller kunst. Men selv om vi véd at begge sprog er viktige, glemmes det ofte – også i debatten om dødshjelp.»

Jeg tror det er det jeg savner i Moens & Sterris argumentasjon, den blir for rasjonell. Vi trenger den kalde og klare rasjonaliteten, men alene blir den utilstrekkelig fordi den ikke fanger de minst like essensielle delene av problemstillingen.

Etikk, klinikk og politikk

Så hva med antologien *Dødshjelp i Norden?* Den er ikke mulig å anmelde på samme måte som den andre boken, nettopp fordi den er en samling av artikler. De er skrevet av ulike mennesker, om ulike sider ved spørsmålet, og dermed kan man ikke snakke om én stil. Plassen tillater ikke å omtale alt, men to interessante smaksprøver er Theo A. Boers erfaringer fra femti år med dødshjelp i Nederland og Siri Brelins diskusjon om hvorvidt lindrende behandling kan fjerne behovet for dødshjelp.

Boer har en særlig interessant utgangsposisjon. Han var prinsipielt tilhenger av dødshjelp og dessuten mangeårig medlem av en av fem regionale kontrollkomitéer (såkalte RKK), som vurderer samtlige dødshjelpssaker. Nederland har en praksis der RKK-ene i ettertid går gjennom sakene for å kontrollere at kriteriene for å gi dødshjelp er oppfylte. Gjennom dette arbeidet ble Boer økende skeptisk til systemet for å yte dødshjelp og skriver at det «ger orsak att dra slutsatsen att utbud (...) kan ha skapat efterfrågan», og at «i stället för att tillfredsställa behov snarare gett upphov till nya». Han hevder at den rettslige reguleringen og utformingen av systemet ga en kraftig økning i antallet dødshjelpstilfeller, særlig etter lovendringen i 2007, og at de land som eventuelt vurderer å legalisere dødshjelp bør studere neder-

landske erfaringer og «foreställa sig att detta är en situation i vilken de kan komma att befinna sig om tjugo år från nu».

Hvis det avgjørende argumentet for dødshjelp er basert på barmhjertighet, å hjelpe et menneske som lider uutholdelig, er Siri Brelins argument for bedre palliativ behandling et relevant motargument. Hun hevder at faglig sett er mulighetene gode for å lindre smerte og skape en situasjon der den døende pasienten klarer «å fullføre livet sitt med verdighet og ro, utveksle minner og motta kjærlighet helt inn til de siste dager og timer». I noen få tilfeller oppnås ikke tilstrekkelig smertelindring, og her kan (perioder med) lindrende sedering være til hjelp. «Å argumentere for dødshjelp ved å vise til utålelig smerte, har lite hold i virkeligheten, slik jeg som palliatør ser den», skriver hun. Dessverre støter dette mot en virkelighet der ressursene er for knappe til å tilby god palliasjon til alle. Men veien herfra er ikke dødshjelp, men å sikre god palliativ behandling for alle som trenger det.

Hjertespråk og hjernespråk

Den som er interessert i spørsmålet om dødshjelp bør lese begge bøkene. Moen & Sterri for sin systematiske argumentasjon, antologien for perspektivene fra mange ulike felt, både etiske, kliniske og politiske. Til sammen får man en god oversikt over argumentene. Ved siden av at de representerer ulike syn på saken, er det tydelig hvordan individets autonomi vektlegges av Moen & Sterri, mens flere av motstanderne stiller spørsmålstegn ved hele forestillingen om mennesket som autonomt.

Moralske spørsmål er ikke som andre spørsmål, det er ikke mulig å komme fram til riktige og gale svar. Derfor er dette en diskusjon der man ikke kan overbevise den andre om hva som er riktig. Disse to bøkene kan imidlertid, ved hjelp av hjerte- og hjernespråk, bidra til å klargjøre noe mer for oss selv hva vi synes er de viktigste verdiene å bygge på når vi skal ta stilling til et så vanskelig spørsmål. Og kanskje kan de bidra til det som skjedde gjennom min lesning – nemlig «think it possible you be mistaken»?

Litteratur

1. Hjort PF. Eutanasi – tid for å tenke nytt? *Tidsskr Nor Legeforen* 2008; 128: 357–8. <https://tidsskriftet.no/2008/10/anmeldelser/eutanasi-tid-tenke-nytt> (27.9.2021).

Berit Bringedal
berit.bringedal@lefo.no

*Berit Bringedal er sosiolog, dr.polit. og arbeider som seniorforsker i LEFO
– Legeforskningsinstituttet*